

שכן ב' פעמים מצה עם ד בגימטריא רח"ל לא"ה, שכן רחל נוטלת חלקה וחלק חברתה לאה כנ"ל ומצניעין החלק הגדול שהוא זה בין שני כרים, שכן ב' פעמים כ"ר גימטריא מ"ת שעל ידי שלא מסתרת עצמה נעשו החיצונים שיונקים מבחינת לאה שהוא בחינת ת"ם מ"ת ונתוסף זה ונעשה מו"ת בסוד (ישעי' כה, ח) בלע המות לנצח. ולזה יתכן כי זה נעשה מהחלק הגדול של המצה כנ"ל שכן חלק מחצה הגדול של מספר מצ"ה היא גימטריא (ס"ח) חיי"ם סוד פה ס"ח שנתבקע פירוש של רחל כמבואר שם הכוונה, ועל ידי זה בא חיי"ם לעולם שאין להחיצונים אחיזה לינק משפע החיי"ם הבא עבור ישראל עם קרובו". ע"כ.

והנה בעל ה'דרכי תשובה' ממונקאטש (אביו של המנח"א) חיבר הרבה ספרים בקבלה (באר לחי רואי על תקוני זהר ועוד), ולכאור' מתאים לו התואר "אחד מהמקובלים האחרונים", וכנראה לזה נתכוונו רבותינו בשיחותם.

הטעם לשריפת החמץ במדורה בפני עצמו

הת' מנחם מענדל מרזוב
תלמיד בישיבה

בהגש"פ כותב אדה"ז וז"ל: "ביום י"ד בשעה ה' יעשה לו מדורה בפני עצמו וישרפנו ויבטלנו". ובהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים כותב ע"ז כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו וז"ל: "מדורה בפני עצמו (טור סי' תמ"ה). מהרש"ל, מהרי"ל, מ"א), דגזרינן אטו שורפו לאחר זמן איסור הנאתו (ב"י)".

והנה בשו"ע סי' תמה ס"א כתב: "כיצד ביעור חמץ שורפו או פוררו וזורה לרוח או זורקו לים. . . הגה והמנהג לשורפו". ובס"ב: "ואם שרפו קודם שעה ששית הרי זה מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח". ובשו"ע אדה"ז (שם) מביא ב' שיטות אם צריך לשרוף את החמץ או לא, ובס"ז כותב "והלכה כסברא הראשונה [שאי"צ לשרוף]. . . ואף על פי כן המנהג במדינות אלו כסברא האחרונה [לשרוף]". ובסי"א כותב "כשמבערו קודם שעה ששית שהוא מותר בהנאה אין צריך לעשות לו מדורה בפני עצמו אלא מותר להסיק בו התנור ולבשל עליו וכל שאר מיני הנאות ואפילו לאחר שהגיעה שעה ששית מותר ליהנות ממנו אם כבר

נתחרך ונפסל מאכילת כלב קודם שעה ששית ומכל מקום נוהגין לעשות לו מדורה בפני עצמו אפילו כששורפין אותו קודם שהגיעה שעה ששית".

אמנם בסידורו לא כתב אדה"ז "המנהג לשרוף" או "המנהג לעשות לו בשעה ה' מדורה בפני עצמו" (וכמו שכתב לעיל "המנהג להניח פתיתי חמץ קשה") אלא כתב בלשון של פס"ד "בשעה ה' יעשה לו מדורה בפני עצמו וישרפנו".

ומקור דין זה הוא מהטור וכמשי"ת. אמנם בטור יכולים ללמוד ב' אופנים בהגדרת זה שעושים מדורה בפני עצמו, ואוי"ל שלכן ציין כ"ק אדמו"ר למהרש"ל מהרי"ל ומ"א, שעיי"ז יתברר לנו כוונת הטור (ואולי גם לכן ישנו נקודה אחר הציון לטור, שהוא המקור לדין זה, וחלוק הוא משאר הציונים שביניהם יש (רק) פסיק, שעל ידם יתפרש לנו כוונת הטור) וכדלקמן.

דהנה תנן בפסחים (כא, א): "ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים". ובתוד"ה בהדי (שם, ב) כתב: "לר' יהודה דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר דתניא בפ' בתרא דתמורה כל הנשרפין אפרן מותר. . אבל לרבנן דאין מצותו בשריפה והוי מן הנקברים דאמרינן בפרק בתרא דתמורה אפרן אסור".

ובטור סי' תמה כתב וז"ל: "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה ורש"י פוסק כוותיה וכן בספר המצות והגאונים פסקו כחכמים דאמרי מפרר וזורה לרוח או מטיל לים [ומסיק שלרש"י מצות שריפה הוא עד שעה ו' ועד בכלל ורבינו תם פירש איפכא דשורף רק משעה ז' לרבי יהודה]. . וכששורפו בשעת איסורו לכולי עלמא אסור ליהנות בו לכך טוב לעשות לו מדורה ולשרפו בפני עצמו אבל ליהנות באפרו אחר ששרפו זה תלוי בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן [כדלעיל]. . והרמב"ם ז"ל כתב סתם ואם אפה בו פת או בישל בו תבשיל אסורין והוא הולך לשיטתו שפוסק כחכמים". ומשמע שהוא עצמו לא הכריע לאיזה שיטה או להחמיר כשתיהן יחד, וכן משמע מסוף דבריו שהרמב"ם פסק שאסור רק משום דאזיל לשיטתו שפוסק כחכמים.

ובב"י כותב: "ומה שכתב לכך טוב לעשות לו מדורה כו'. אי בשורפו בשעת איסורו קאמר תימה דלא הוה ליה למימר לכך טוב אלא לכך צריך ולפיכך נראה לי דבשורפו שלא בשעת איסורו מיירי ולהכי קאמר שאף על

פי שאינו שעת איסורו ומותר ליהנות בו טוב לעשות לו מדורה בפני עצמו ולא יהנה ממנו בשעת שריפה דחיישינן שמא גם כשישרפנו בשעת איסורו יהנה ממנו".

והנה, לשיטת חכמים שהשבתת חמץ הוא בכל דבר, לכאורה אין שיך לומר שכששורפו קודם שעת שריפה ישרפנו במדורה בפני עצמו דחיישינן שמא גם כשישרפנו בשעת איסורו יהנה ממנו, דמי יאמר שאחר שעת איסורו ישרפנו דנגזור, שמא יפררנו ואז לא שיך לומר שיהנה כשמפררו. ואכן בשו"ע ושו"ע אדה"ז שפסקו כחכמים לא הובא דין זה שקודם שעת איסורו ישרפנו במדורה בפני עצמו (ובשו"ע הובא רק ש"נוהגין לעשות לו מדורה בפני עצמו"). אמנם בטור מהרש"ל ומהרי"ל שחוששים מדינא לר"י, הובא זה שיעשה מדורה בפני עצמו. וא"כ בסידור שכותב ש: א. ישרפנו דוקא, ב. במדורה בפני עצמו - נראה לומר שמדינא חושש גם לשיטת ר"י.

אמנם יש ללמוד דין זה שחוששים גם בשעה ה', בשני אופנים; די ש מקום לומר דכיון שזה שעושים מדורה בפני עצמו בשורפו קודם שעת איסורו הוא רק לשיטת ר"י, יש מקום לומר שכל החשש הוא רק שלא יהנה ממנו בשעת השריפה, אמנם בפחמים, כיון שלשיטת ר"י בין כך הפחמים מותרים בהנאה, אין מקום לומר שבשורפו קודם שעת איסורו נגזור שלא יהנה בפחמים. וכן כתב הח"י בשו"ע ס"ק ה' "מותר להנות בפחמין שלו - בטור משמע שאפ"ה ישרפנו בפני עצמו ולא יהנו ממנו בשעת ביעורן וזהו שמדקדק דמותר ליהנות בפחמין אבל לא בשעת שריפה". אמנם יש לומר גם באופן אחר, דכיון דחוששין לשרוף דוקא כר' יהודה, שיך למיגזר, אמנם כיון שחוששים גם כחכמים, אם יהנו מפחמים שנשרפו בשעה ה', יהנו גם בשעה ו'. ולכן אף שיסוד זה שחוששים הוא לשיטת ר' יהודה, אמנם מכיון שחוששים ומחמירים כשני הדיעות, אז נגזר גזירה זו לשרוף בשעה ה' במדורה בפני עצמו, כאילו שהי' בשעה ו' אחר זמן איסורו.

אמנם במהרש"ל (שו"ת סי' פז) כותב וז"ל: "ביעור חמץ ביום השריפה. נוהגין אנו בשריפה כרבי יהודא דפסק רש"י כוותיה וכן בסמ"ק ואף שר' יהודא לא אמר אלא שלא בשעת ביעורו מ"מ ר"ת ורש"י מחולקין בפרש"י מפרש שלא בשעת ביעורו שעה עד ששית ושישית בכלל ואח"כ אין צריך לשרפו ור"ת פי' איפכא שלא בשעת ביעורו דהיינו

אחר שעה ששית הילכך פסקינן כתרומיהו לחומרא ולספיקא ואף שק"ל כל הנשרפין אפרן מותר ולא אסור להנות אלא מאשו ומגחלו מ"מ מחמירין אנו מספיקא דהגאונים פסקו כחכמים והם סוברים מאחר דדינו בפירור וזורה לרוח או בפירור וזורק לים דהיינו כמו קבורה וכל הנקברין אפרן אסור וה"מ משעה ששית ואילך דאסרו חכמים אף בשעה ששית בהנאה אבל בשעה חמישית אף שג"כ אסרו חכמים באכילה מ"מ בהנאה לא אסרו ומ"מ אף בשעה חמישית נזהרין העם דלמא יטעו ק"ו במקום שאין שם כלי שמשמיע עתים שראוי להחמיר ולכך נוהגין לעולם לעשות מדורה בפני עצמו ולכן טוב לשרוף אותו בחצר ולא בבית כדי שלא יהנה". ולפי זה גם בשורפו קודם שעת איסורו הגזירה היא גם משום פחמין.

ובמהרי"ל כותב וז"ל (ישנם שתי נוסחאות ולהלן מועתק שתיהם): "ואין מבערין חמץ אך בשריפה כר' יהודה, וגם חיישינן לרש"י דפי' זמן הביעור היינו קודם שש טרם זמן איסור חמץ. ואף אם לרש"י גופיה קודם שש מותר לבער בכל מה שירצה, מ"מ חוששינן גם לדברי הרא"ש לשרוף גם קודם שש. וגם חיישינן לדברי חכמינו דאמרו השבתה בכל דבר לענין זה דאמרינן כל הנקברין אפרן אסור. ואסור אף גחלת החמץ לאחר שנחרך לשרוף באש אשר מבשלין קדירות הסעודה. . ואמרינן התם חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו, אכן באכילה אסור. לכן המבער חמץ אחר שש שעות בערב פסח או בתוך המועד, יזהר מליהנות מן הגחלים ומן האפר וצריך לגנוז ככל שאר איסורי הנאה. וגם קודם שש דעדיין שעת היתר איתא בתוס' לגנוז משום גזירה. לכן כל השרוף חמצו יעשה לו מדורה בפני עצמו ולא במדורת בישולי הקדירות. מהר"ש אמר כששורפין החמץ קודם חצי היום הפחמין מותרין בהנאה ולאחר חצות אסורין בהנאה".

נוסח אחר: "ומקצת רבתינו פסקו כר' יודא דאין ביעור חמץ אלא שריפה, ואע"ג דמסקי רבוותא דוקא לאחר איסורא דהיינו לאחר ו', מ"מ נהגינן להחמיר אפילו בשעת היתר כרש"י לשרפו, וגם משום לא פלוג. . אמר מהרי"ל - יש לשרוף החמץ במדורה מיוחדת בפני עצמה - ואל ישרוף החמץ בבירה שלו במדורה שמבשל - שמשתמש - אצלה מאכלין תבשילין. ואע"ג דעדיין שעת היתר הוא משום גזירה - שמא יעשה כן נמי בשעת איסורו - וכן הוא בתוס'. ועוד טעם אחר - נראה

למהר"י סג"ל - משום דאמרינן חרכו קודם זמנו מותר לאחר זמנו בהנאה אבל באכילה אסור, וזימנין דלא נחרך לגמרי ואיכא למיחש דילמא אתא ע"י תערובת במאכל בפסח ויסבור שהוא גחלת - ואתי למיכל מיניה - ואע"ג דקיימא לן כר' יודא ה"מ לחומרא להצריך שריפה, אכן קיימא לן נמי כרבנן לחומרא, דהא מקצת רבוותא פסקו כוותיה דרבנן, והיינו לענין דחמץ הוי מן הנקברין ואפרן אסור אע"פ דנשרף, כיון דמדינא הוי בקבורה כדאיתא בתוס' ריש פרק כל שעה. ולהכי מי שמבער חמץ במועד או אחר שש יזהר שלא ליהנות בגחלים ובאפר ויגנום כשאר איסורי הנאה". עכ"ל. ומזה מבואר עוד יותר, שיש סברא לגנוז האפר של חמץ שנשרף קודם שעת איסורו, ועוד יותר - שגם לשיטת ר"י יש מקום לחשוש ולגזור שלא ליהנות בפחמים, משום חשש "חרכו קודם זמנו" כנ"ל.

ובשו"ע סי' תמה ס"ב כתב: "ואם שרפו קודם שעה ששית הרי זה מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח". ובמ"א ס"ק ד כותב ע"ז וז"ל: "ואם שרפו כו'. ובטור משמע שאפי' שרפו קודם שעה ו' טוב לעשות לו מדורה בפ"ע. ורש"ל כתב לשרוף אותו בחצר וכן נוהגין". ומשמע שחולק על השו"ע, ודלא כח"י שהובא לעיל. מזה מבואר שלומד בכוננת הטור, שזה ששרפו קודם שעת איסורו במדורה בפני עצמו הוא גם כדי שלא ליהנות בפחמים, וכ"ק אדמו"ר לומד המקור לדין זה שעושה מדורה בפ"ע, שהפ"י בזה הוא שהאיסור מוגדר כאחר זמן איסורו.

ולכאורה י"ל שמה שהביא את כ"ק אדמו"ר לפרש באופן כזה הוא; דהנה בנוסח ביטול היום אומרים "כל חמירא וחמיעא דבערתי ודלא בערתי". ולפום ריהטא צ"ב, דאמאי צריך לבטל החמץ שמבער מן העולם. ואכן בשו"ע אדה"ז (סי' תלד סי"ב) כותב: "ובביטול זה שבשעת הביעור יאמר כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתי ודלא חזיתי דבערתי ודלא בערתי וכו' שהרי מבטל הכל ואינו משייר כלום לעצמו מה שאין כן בביטול הלילה שאין דעתו לבטל אלא החמץ שלא ראה ולא מצא בבדיקה לכך הוא אומר דלא חזיתי ודלא בערתי". שמזה משמע שאין דין שצריך לבטל החמץ שמבער, אלא הוא רוצה להראות ש"מבטל הכל ואינו משייר כלום לעצמו".

אמנם בסידורו כתב אדה"ז "ביום י"ד בשעה ה' יעשה לו מדורה בפני עצמו וישרפנו ויבטלנו". ופשטות משמעות ויבטלנו, שקאי על מה שכתב

לפנ"ז, שיעשה לו (לחמץ שמצא אתמול) מדורה בפני עצמו, וע"ז אומר שישרפנו ויבטלנו. וצ"ב.

ולפי הנ"ל אולי אפשר לומר בדוחק עכ"פ, דהנה "משהגיע שעה ששית כבר נאסר בהנאה ואינו שלו כלל", אלא ש"התורה עשאה אותו כאלו הוא שלו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא". וא"כ, כששורף החמץ, אין הפחמים שלו. דבעצם גם החמץ אינו שלו, אלא שהתורה עשאתו כשלו לעבור עליו בב"י וב"י, אבל כשעשה פעולה לבערו מן העולם, אז גם זה אינו עובר. ופשיטא שאין מקום לומר שהפחמים יהיו שלו.

אמנם כששורף החמץ קודם שעה ו', כיון שהוא שלו גם הפחמים נשארים שלו, והוא הבעלים על הפחמים. אמנם כיון שגזרו שגם כששורפו קודם שעה ו' יהי' כאילו שורפו אחר שעה ו', אינו רוצה שהפחמים יהיו שלו, ולכן מבטל החמץ ששורף, שהפחמים לא יהיו ברשותו. וצ"ע בכ"ז.

מתחיל בגנות ומסיים בשבח [גליון]

הרב בנימין אפרים ביטון
שליח כ"ק אדמו"ר - וונקובר, קנדה

בפסחים (קטז, א) תנן: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח", ונחלקו בגמ' "מאי בגנות רב אמר מתחלה עוע"ג היו אבותינו ושמואל אמר עבדים היינו".

ובגליון תתסז (עמ' 20) כתבנו לבאר יסוד פלוגתתם ע"פ מש"כ בלקו"ש חט"ז (עמ' 9 ואילך) דרב נוטה לפרש הענין "ווי דאס איז מצד איסורי" - בין אדם למקום (צד המעלה והרוחני), ושמואל נוטה לפרש "ווי דאס איז מצד ממונא" - בין אדם לחבירו (צד המטה והגשמי), והוא ע"פ דברי הגמ' בבכורות (מט, ב) דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני ואזלי לשיטתייהו בכ"מ. ונראה דגם בפלוגתא זו אזלי לשיטתייהו בפיי"גנות", לדעת רב היינו גנות ש"בין אדם למקום" - עוע"ז, אכן לדעת שמואל היינו גנות ש"בין אדם לחבירו" - עבדות.